

היום נלמד בעזרת ה':

מנחות דף ד

(בעמוד הקודם)

תנו רבנן. שחיטת כותי מותרת: כמה דברים אמורים? כשישראל עומד על גביו ורואה איך הוא שוחט. אבל בא היהודי ומצאו שכבר שחט, היהודי חותך כזית ונותן לכותי, אם הכותי אכלו מותר לאכול משחיטתו, ואם לאו אסור לאכול משחיטתו. כי אם הכותי אוכל ממה שהוא שחט, סימן שהוא שחט כהלכה, אחרת הוא לא היה אוכל (משום שהכותים מקפידים על שחיטה).

הברייתא ממשיכה: כיוצא בו וכו': מצא בידו של הכותי דקוריא (= מחרוזת) של ציפורים, היהודי קוטע ראשו של אחד מהציפורים ונותן לכותי. אם הכותי אכלו, מותר ליהודי לאכול את הציפורים. ואם לאו, אסור לאכול.

אביי דייק מרישא רבא דייק מסיפא: ברישא אומרת הברייתא שרק אם ישראל עומד על גביו מותר, משמע שאם הישראל יוצא ונכנס אסור! אבל בסיפא אומרת הברייתא שרק אם היהודי מצאו שכבר שחט, הוא צריך לבדוק אם הוא אוכל, משמע שאם הישראל נכנס ויוצא מותר לאכול! אביי ורבא נחלקו בזה.

אביי ורבא נחלקו לעיל האם רק כשישראל עומד על גביו של הכותי מותר לאכול משחיטתו, או אפילו כשהוא יוצא ונכנס.

אביי דייק מהרישא של הברייתא שביוצא ונכנס פסול כנ"ל, ואילו רבא דייק מהסיפא של הברייתא שאם יוצא ונכנס כשר כנ"ל.

ולאביי קשיא סיפא! כי מהסיפא מדוייק שיוצא ונכנס כשר. **אמר לך יוצא ונכנס נמי בא ומצאו קרי ליה:** אביי מתרץ שאין לדוייק מהסיפא יוצא ונכנס, כי גם יוצא ונכנס נכלל בסיפא ב'בא ומצאו ששחט' שצריך לבדוק את הכותי האם הוא אוכל.

ולרבה קשיא רישא! כי מהרישא מדוייק שיוצא ונכנס פסול. אמר לך יוצא ונכנס נמי כעומד על גביו דמי: רבא מתרץ שאין לדויק מהרישא, כי גם "יוצא ונכנס" נחשב כ'עומד על גביו' הכתוב ברישא שכשר.

הגמרא מבארת את הסיפא של הברייתא

הברייתא אמרה: 'כיוצא בו מצא בידו דקוריא של צפרין קוטע ראשו' כו'. קושיא: אמאי? ליחוש דלמא האי הוא דהוה שחיט שפיר: מה הראיה מכך שהכותי אכל את הראש של הציפור שהגיש לו היהודי, שגם שאר הציפורים כשרות? עדיין יש לחשוש שרק את הציפור הזו הוא שחט כראוי אבל את שאר הציפורים לא. תירוץ: אמר רב מנשה במכניסן תחת כנפיו: מדובר שהיהודי מחביא את הציפורים ומגיש לכותי אחת מהן בלא שיראה איזו ציפור זו. קושיא: ודלמא סימנא הוה יהיב ליה בגויה: אולי יש לכותי סימן בראש של הציפור הזו והוא יודע שזו היא הציפור ששחט כראוי? תירוץ: אמר רב משרשיא דממסמס ליה מסמוסי: מדובר שהיהודי מועך את הראש, והכתוי לא יכול לזהות את הציפור.

קושיא: ודלמא קסברי כותים אין שחיטה לעוף מן התורה: מה הראיה מכך שהכותי אוכל את הציפור, שהוא שחט אותה כראוי? אולי הוא אוכל, כי הכותים בכלל לא מקפידים על שחיטה. וזאת משום ששחיטת עוף לא כתובה במפורש בתורה, ואנו לומדים אותה בהיקש משחיטת בקר וצאן הכתובה בתורה. תירוץ: ולטעמך, שהייה דרסה חלדה הגרמה ועיקור מי כתיבן? אלא כיון דאחזיקו בהו אחזיקו בהו, הכי נמי כיון דאחזיקו אחזיקו: ולשיטתך המקשן, וכי הלכות שחיטה של שהייה דרסה וכו' כן כתובות בתורה? ואם כן איך אתה סומך על הכותי בבקר וצאן שהוא לא שחט בצורה פסולה? אלא שבגלל שהם החזיקו במצוה הזו הם מחזיקים בה כהלכתה. ואם כן גם לגבי שחיטת עוף, למרות שהיא לא כתובה במפורש בתורה, אבל בגלל שהם החזיקו במצות שחיטה הם מחזיקים בה כהלכתה ושוחטים גם עוף.

*

ואחזוק ולא אחזוק בדלא כתיבא, תנאי היא: מצוה שאינה כתובה במפורש בתורה, ואנו רואים שהכותים מחזיקים בה. נחלקו התנאים האם זו 'חזקה'. כלומר האם אנו סומכים עליהם בכך, או לא. כדלהלן.

הגמרא מביאה ברייתא, מבארת אותה, ולבסוף מוכיחה את מחלוקת התנאים בזה. **דתינא מצת כותי:** מצה שנאפתה ע"י כותי לדעת ת"ק מותר לאוכלה בפסח ואנו לא חוששים שמא החמיץ אותה. וכן יוצאים בה ידי חובה כלילה הראשון של פסח (כלילה הראשון יש חובה לאכול מצה, ובשאר ימי הפסח אין חובה אלא שאסור לאכול חמץ). לדעת רבי אליעזר - אסור לאוכלה בכל הפסח, לפי שאנו חושדים בהם שמא החמיצוה (כי הם לא בקיאים להבחין בין מצבים שונים בפת המעידיים על חימוץ). ולדעת רשב"ג - כל מצוה שהחזיקו בה כותים, הם מדקדקים בה הרבה יותר מישראל.

עד כאן הברייתא, והגמרא מבארת אותה.

אמר ר' - מצת כותי מותרת ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח. קושיא: פשיטא! שהוא יוצא בה בפסח. תירוץ: מהו דתימא לא בקיאי בשימור קמ"ל: היחידוש הוא, כי כלילה הראשון יש חובה לאכול 'מצה שמורה' כלומר שעשו אותה לשם מצות מצה. והיה מקום לחשוב שהכותים לא בקיאים לשמור את המצות.

ר' אליעזר אוסר לפי שאין בקיאים בדקדוקי מצות. קסבר לא בקיאי בשימור: רבי אליעזר אוסר לאוכל אותם בכל ימי הפסח כי הם לא בקיאים שלא להחמיץ אותה.

'רשב"ג אומר כל מצוה שהחזיקו בה כותים הרבה מדקדקין בה יותר מישראל. קושיא: היינו ת"ק! תירוץ: איכא בינייהו דכתיבא ולא אחזיקו בה: המחלוקת של רשב"ג ות"ק ור"א, במקרה שהמצוה כתובה בתורה, אבל אנו לא יודעים האם הכותים מחזיקים במצוה הזו או לא. לדעת ת"ק כיון שהיא כתובה אע"ג שאנו לא יודעים האם הם החזיקו בה, אנו סומכים עליהם. לדעת רשב"ג רק אם אנו יודעים שהם החזיקו בה אנו סומכים עליהם. ולדעת רבי אליעזר אפילו אם היא כתובה והם החזיקו בה לא סומכים עליהם, בגלל שהם לא בקיאים בדקדוקי מצוות.

קושיא: אי הכי כל מצוה 'שהחזיקו' בה כותים, 'אם החזיקו' מיבעי ליה! אם כן שרשב"ג מחמיר יותר, הוא היה צריך לומר 'אם החזיקו בה' הכותים אז אני מודה לת"ק. ולא 'כל מצוה שהחזיקו בה' כי הלשון הזו מתפרשת שהוא מיקל יותר מת"ק!

אלא איכא בנייהו דלא כתיבא ואחזיקו בה: המחלוקת היא במצוה שלא כתובה בתורה במפורש והכותים החזיקו בה. לדעת ת"ק מכיון שהיא לא כתובה לא סומכים עליהם. לדעת רשב"ג יש להקל יותר מת"ק כי כל מצוה שהם החזיקו בה הם מדקדקים בה ואנו סומכים עליהם. (ולדעת ר"א אפילו כתובה והחזיקו בה לא סומכים עליהם).

*

גופא אמר רבא: הגמרא חוזרת לדברי רבא שנאמרו למעלה. ישראל מומר לאכילת נבילות לתיאבון, מותר לבדוק סכין ולתת לו לשחוט, ואז מותר לאכול משחיטתו. והטעם, בגלל שהוא מומר רק לתיאבון דהיינו כשאין לו מאכל כשר הוא אוכל טרף, אבל אם יש לו כשר הוא לא אוכל טרף, ומכיון שיש לו סכין בדוק הוא שוחט כהלכה. קושיא: **אי הכי כי לא בדק נמי:** אם כן מדוע צריך לבדוק את הסכין? הרי המומר לתיאבון לא יאכל סתם איסור. תירוץ: **מיטרח לא טרח:** אם המומר לתיאבון יבדוק את הסכין בעצמו ויראה שהיא פסולה, הוא לא יטרח לחפש סכין אחרת.

אמרו ליה רבנן לרבא: יש ברייתא שמסייעת לך. החמץ של יהודים 'עוברי עבירה' שלא מבערים את החמץ (כדי לא להפסיד אותו), אחרי הפסח מותר לאכול אותו מיד. אפילו שחמץ שעבר עליו הפסח אסור בהנאה, כי היהודים הללו מחליפים את החמץ שעבר עליו הפסח עם חמץ של גוי המותר בהנאה. כי אמנם הם עברו עבירה שלא שרפו את החמץ, אבל מכיון שעכשיו יש להם פיתרון להחליף אותו עם הגוי, הם לא יעזבו את ההיתר ויאכלו בכוונה איסור.

(ואפילו שהם עוברים עבירה, בכך שהם נהנים מהחמץ שעבר עליו הפסח כשהם מקבלים תמורתו את החמץ של הגוי, עדיין הם מחפשים לעשות כמה שיותר באופן המותר). עד כאן הברייתא.

סברו: רבנן שהביאו ראיה לרבא סברו שהברייתא הזו כדעת רבי יהודה, הסובר שחמץ אחר הפסח אסור מדאורייתא. ואם כן מוכח שאפילו באיסור דאורייתא, אם יש למומר לתאבון אפשרות לנהוג בהיתר סומכים עליו. בי הוא לא יעזוב היתר ויאכל איסור.

דחייה: **ממאי? דלמא ר"ש היא:** אולי הברייתא הזו כדעת רבי שמעון הסובר שחמץ אחר הפסח דרבנן. ואם כן רק בגלל שזה איסור דרבנן אנחנו מקילים בו, אך לא בשחיטה שאכילת נבלה היא איסור דאורייתא.

תשובה: **ותיהו נמי ר"ש:** ואפילו אם הברייתא כרבי שמעון, האם הברייתא אומרת 'שאני אומר החליפו'? כלומר אנו מסתפקים אולי הם מחליפים את החמץ שלהם עם החמץ של גוי, ואז אתה יוכל לומר שרק בדרבנן אנו תולים להקל ולא בדאורייתא.

הרי הברייתא אומרת 'מפני שמחליפין' כלומר הם ודאי מחליפים את החמץ עם הגוי. ואם כן אדרבא, אם באיסור דרבנן המומר לא שביק היתרא ואכיל איסורא, כל שכן בשחיטה שהיא איסור דאורייתא הוא לא שביק היתרא ואכיל איסורא ואפשר לסמוך עליו.

ראייה נוספת לרבא:

לימא מסייע ליה. 'הכל שוחטין, ואפילו כותי ואפילו ערל ואפילו ישראל מומר': עד כאן הברייתא. והגמרא מבררת -

האי ערל היכי דמי וכו': מה שאמרה הברייתא 'אפילו ערל', איך מדובר? אם לא מלו אותו בגלל סכנה (משום שהאחים שלו מתו בגלל שעשו להם ברית), הרי הוא יהודי מעולה ופשוט שהוא כשר לשחיטה. אלא מדובר ב'מומר לערלות' שאינו רוצה לקיים את המצוה הזו. והברייתא סוברת 'מומר לדבר אחד מהתורה, לא הוי מומר לכל התורה כולה'. ולכן הוא עדיין כשר לשחיטה.

אימא סיפא: אמנם הברייתא ממשיכה 'ואפילו ישראל מומר'. ואיך מדובר כאן? אם הוא מומר רק לדבר אחד מהתורה, הרי הוא כמו 'מומר לערלות'! אלא בהכרח שהוא מומר לשחיטה. ומכיון שהוא מומר לתאבון, סומכים עליו במקרה שמזומן לפניו ההיתר (כגון שנותנים לו סכין בדוק לשחוט). וראייה לרבא.

דחייה: **לא, לעולם אימא לך:** באמת 'מומר לאותו דבר' כלומר מומר לשחיטה פסול לשחוט, והטעם בגלל שהוא התרגל לעבור על המצוה הזו היא כבר נעשית לו כהיתר ואי אפשר לסמוך עליו. ומה שכתוב בברייתא 'ישראל מומר' הכוונה מומר לע"ז, וכמו שאמר רב ענן ישראל מומר לעבודת כוכבים מותר לאכול משחיתו.

*

גופא אמר רב ענן אמר שמואל... שכן מצינו ביהושפט מלך יהודה שנהנה מסעודת אחאב: אחאב היה מלך ישראל ויהושפט היה מלך יהודה. אחאב וסיעתו היו עובדי ע"ז, אבל לא מצאנו שהם אכלו נבילות, לפי שאפשר לומר שהם עבדו ע"ז מחמת שיצר הע"ז היה תקיף עליהם. המלך יהושפט היה צדיק גמור.

שנאמר "וַיִּזְבַּח לוֹ אַחָאב צֹאן וּבָקָר לְרֹב וְלֵעָם אֲשֶׁר עִמּוֹ וַיְסִיתֵהוּ לְעִלּוֹת אֶל רָמוֹת גִּלְעָד": דהיינו שאחאב שחט ליהושפט, נמצא שישראל מומר לע"ז שחיטתו מותרת.

קושיא: ודלמא מיזבח זבח, מיכל לא אכל: אולי באמת אחאב שחט ליהושפט, אבל יהושפט לא אכל.

תירוץ: "וַיְסִיתֵהוּ" כתיב: בפסוק נאמר שאחאב הסית את יהושפט לעלות עימו לרמות גלעד, ומסתבר שהוא הסית אותו ע"י שנתן לו לאכול.

ודלמא בדברים: אולי אחאב הבית אותו בדברים ולא ע"י מאכל. תירוץ: **אין הסתה בדברים.**

קושיא: ולא? והכתיב "כי יסיתך אחיך": נאמר בתורה "כי יסיתך אחיך בן אמוך או בנה או בתך או אשת חיקך או רעהך אשר כנפשוך בסתר לאמר נלכה ונעבדה אלהים אחרים אשר לא ידעת אתה ואבותיך", ומשמע שהסיתו בדברים. תירוץ: גם כאן מדובר בהסתה באכילה ובשתיה.

קושיא: והכתיב ותסיתני בו לבלעו חנם: פסוק זה נאמר לגבי איוב, שאמר הקדוש ברוך הוא לשטן "וּתְסִיתֵנִי בּוֹ לְבַלְעוּ חֲנָם", ונמצא שיש הסתה בדברים בלבד, שהרי אצל הקב"ה אין אכילה ושתיה.

תירוץ: למעלה שאני: אצל הקב"ה לא שייך אכילה ובשתיה ולכן שם ההסתה בדברים בלבד, אבל אצל אדם שהוא צריך לאכול ולשתות, עיקר ההסתה היא ע"י אכילה ושתיה, ולא בדברים בלבד.

קושיא: ודלמא משתא אשתי מיכל לא אכל: אולי יהושפט רק שתה מיינו של אחאב אבל לא אכל משחיתו?

תירוץ: מאי שנא שתיה, דאמרינן מומר לעבודת כוכבים לא הוי מומר לכל התורה כולה, אכילה נמי מומר לעבודת כוכבים לא הוי מומר לכל התורה כולה: כלומר אם אתה אומר שיינו של אחאב מותר זה בגלל שאתה סובר שמומר לע"ז אינו מומר לכל התורה כולה, א"כ מאותה סיבה הוא יכל לאכול משחיטתו.

קושיא: הכי השתא, שתיה סתם יינן הוא ועדיין לא נאסר יינן של עובדי כוכבים, אבל אכילה אימא לך מומר לעבודת כוכבים הוי מומר לכל התורה כולה: אין לדמות אכילה לשתיה, לפי שיינו של אחאב היה סתם יין, כלומר לא ראינו שהוא ניסך אותו לע"ז, ובתקופת אחאב עדיין לא גזרו על 'סתם יינם' של גויים (זו גזירה מאוחרת בתקופתם של תלמידי ב"ש וב"ה), ואפילו אם שמומר לע"ז הרי הוא מומר לכל התורה כולה יינו היה מותר, אבל שחיטתו אסורה.

תירוץ: איבעית אימא לאו אורחיה דמלכא משתיא בלא מיכלא: אין דרכו של מלך לשתות בלא לאכול, וא"כ בהכרח שהמלך יהושפט גם אכל. ואיבעית אימא "ויזבח ויסיתוהו" כתיב, במה הסיתו? בזביחה! בפסוק שם נאמר "וַיִּזְבַּח לוֹ אֲחָאָב צֶאֱן וּבָקָר לְרֵב וְלָעָם אֲשֶׁר עִמּוֹ וַיְסִיתוּהוּ".

קושיא: ודלמא עובדיה זבח? אולי עובדיה הצדיק שחט?

תירוץ: לרוב כתיב, עובדיה לא הוה ספיק: כתוב שם "וַיִּזְבַּח לוֹ אֲחָאָב צֶאֱן וּבָקָר לְרֵב וְלָעָם אֲשֶׁר עִמּוֹ", ועובדיה לבדו לא היה מספיק לשחוט לכולם.

קושיא: ודלמא שבעת אלפים זבוח: אולי אותם 7000 האנשים הצדיקים שהיו בממלכת אחאב שחטו, שנאמר "וְהִשְׁאֲרְתִּי בְיִשְׂרָאֵל שְׁבַעַת אֲלָפִים כָּל הַבְּרָפִים אֲשֶׁר לֹא כָרְעוּ לְבַעַל וְכָל הַפֶּה אֲשֶׁר לֹא נָשַׁק לוֹ".

תירוץ: טמורי הוו מיטמרי מאיזבל: הם התחבאו מאיזבל (אשת אחאב) שהיתה רודפת את הצדיקים.

קושיא: ודלמא גברי דאחאב הוו מעלו: אולי אנשי אחאב היו צדיקים ולכן שחיטתם כשרה. (וכיון שהיו מאנשי ביתו לא פחדו מאיזבל, שהרי עובדיה היה ממונה על בית אחאב והיה צדיק גמור).

תירוץ: לא ס"ד: אי אפשר לומר כן, שנאמר "מִשַּׁל מְקַנְשִׁיב עַל דְּבַר שְׁקָר כָּל מִשְׁרְתָיו רְשָׁעִים", וא"כ משרתיו של אחאב היו רשעים.

קושיא: ודלמא גברי דיהושפט נמי לא הוו מעלו: אולי אנשי יהושפט לא היו צדיקים, וא"כ זבוח גברי דאחאב אכול גברי דיהושפט, זבוח עובדיה אכל יהושפט: את מה ששחטו אנשי אחאב אכלו אנשי יהושפט, ומה ששחט עובדיה אכל יהושפט בעצמו.

קושיא: לא סלקא דעתך, מדמושל מקשיב על דבר שקר כל משרתיו רשעים הא לדבר אמת משרתיו צדיקים: אי אפשר לומר שאנשי יהושפט היו רשעים, שמהפסוק "מִשָּׁל מְקַשְׁבֵי עַל דְּבַר שֶׁקֶר כָּל מְשָׁרְתָיו רָשָׁעִים" אנו לומדים שמושל המקשיב לדבר אמת כל משרתיו צדיקים.

קושיא: ודלמא זבוח גברי דאחאב אכל אחאב וגבריה, זבוח גברי דיהושפט אכל יהושפט וגבריה: ואולי מה ששחטו אנשי אחאב אכלו אחאב וסיעתו, ומה ששחטו אנשי יהושפט אכלו יהושפט וסיעתו.

קושיא: לא הוה מפליג נפשיה: יהושפט לא היה נזהר ונבדל מאחאב משום חשד כלל, נמצא שלמרות שאחאב היה מומר לע"ז לא היה מומר לכל התורה כולה.